

BENVINGUT, MR LAUWERS

JAN LAUWERS i JOAN OLLÉ

parlen després de dinar
a "La Perla"

Menú:
Anxoves, pernil del bo,
paella i vi blanc del país

Ha passat tres cops per Barcelona i encara no n'és fill predilecte. El seu teatre es resisteix als adjectius. Hi ha qui el compara amb les cançons de Paolo Conte: ens sedueixen però no s'acaba de saber què hi passa. Fa ballar les paraules i els objectes pensen per sí mateixos. Jan Lauwers dirigeix i lidera NEEDCOMPANY, que ha presentat "Images of affection" a la Sala Fabià Puigserver del Teatre Lliure

JOAN OLLÉ.- D'on vénis, com vas arribar al teatre?

JAN LAUWERS.- Quan vaig cursar estudis de pintura a l'Académie Royale, el 1976-77, tots feien art conceptual. L'única cosa que jo sabia fer era dibuixar, pintar bé. Estava perdut, perquè allà no es podia pintar virtuosament, estava prohibit. Així doncs, em va caldre un cert temps per comprendre què era l'art .

JOAN OLLÉ.- "Pintar virtuosament" vol dir figurativisme?

JAN LAUWERS.- Sí, vol dir de manera acadèmica, a la manera anglosaxona, com David Hockney. I això estava prohibit. Ara entenc per què ho estava: perquè sempre cal destruir el virtuosisme. Vaig deixar l'Académie Royale i vaig començar a fer teatre al carrer. Vaig pensar que havia de trobar un mitjà que no m'agradés gaire, que no fos el meu, per tornar a començar de nou.

JOAN OLLÉ.- En el teu teatre de carrer, hi quedaven rastres de la teva pintura acadèmica?

JAN LAUWERS.- No, era un teatre molt polititzat. Era per als "obriers", era durant la protesta dels anys 70 i principis dels 80. Vam crear un primer espectacle en un

garatge. Tot era molt naïf. Jo tenia 19 anys. Érem un grup – "Epigonen" - de 14 persones. Hi havia *amateurs*, però també músics extraordinaris.... Fèiem *performances*, coses més aviat físiques, sense paraules... I per guanyar diners teníem una orquestra de ball, per tocar als casaments.

JOAN OLLÉ.- La pintura no et servia per anar en contra de les coses que passaven al món?

JAN LAUWERS.- No, en aquella època no. Jo sempre he tingut un conflicte amb l'art visual, amb l'art contemporani, que està molt pres pel comerç, pel capitalisme. Jo estava bastant "polititzat", però no sabia com gestionar tot allò. Amb el teatre vaig començar una relació d'amor-odi. Detestava el teatre clàssic -de fet no el coneixia. Vaig començar en el teatre negant la cultura teatral; sempre he estat molt naïf en aquest aspecte.

JOAN OLLÉ.- Tenies referències de Bread and Puppet, Living Theatre o Augusto Boal, per citar alguns històrics del teatre militant de carrer?

JAN LAUWERS.- No, ni tan sols els coneixia. Els vaig conèixer després. I va ser més tard quan em van dir: "Això és molt brechtia". Brecht, tampoc no el coneixia. Vaig començar a llegir-lo, i ara entenc la relació amb el seu treball. Però jo sempre he estat un artista visual que utilitza el mitjà teatral com si utilitzés la pintura, perquè encara pinto; faig instal·lacions i ara em guanyo el sou amb el teatre. L'avantatge - i això és important - és que subvencionen el meu teatre. Per tant, sóc un artista molt lliure, no tinc cap compromís amb cap galeria, no depenc de ningú, no he de vendre quadres ni instal·lacions. Visc de l'Estat, em paguen un sou, modest, però me'l paguen. I estic encantat.

JOAN OLLÉ.- En el teu teatre de carrer s'hi podien llegir ja alguns signes – estilemes, com dirien els savis – del teus treballs futurs ? Ja era un teatre "elegant"...?

JAN LAUWERS.- Sí, això ho he tingut sempre.

JOAN OLLÉ.- Un teatre molt atent als equilibris visuals i musicals, un teatre per a gourmets dels ulls i l'oïda?

JAN LAUWERS.- Sí, qualsevol objecte que surt en el meu teatre - potser per això diuen que faig teatre visual - està pensat; mai no és mimètic, intento no ser realista.

JOAN OLLÉ.- **Va, la del milió de dòlars: defineix el teu teatre. O el teatre que somies.**

JAN LAUWERS.- Qualsevol dia escriuré un manifest. És el meu somni. Si pogués resumir en deu punts el que penso...! Tots els moviments artístics - el surrealisme, el dadaisme... - han començat amb un manifest, i jo penso que això li cal, al teatre. El teatre d'ara és un teatre d'adaptació. Hi ha un escriptor -Shakespeare o qualsevol contemporani- i després hi ha un director que adapta l'obra. Així doncs, el director és un adaptador. I això cal qüestionar-ho. Penso que el meu teatre també és un teatre de repertori. La diferència és que ningú no interpreta la meua obra, només jo la interpreto.

JOAN OLLÉ.- **Ja tenim el carrer, la pintura, la música, el moviment... I gradualment s'hi van afegint la paraula i la dansa.**

JAN LAUWERS.- A cada moment he utilitzat els llenguatges que més em convenien. Si necessitava dansa, dansa; si necessito música, música. No he estat mai coreògraf. Al principi, els primers cinc anys, eren "actors en moviment"; després ha esdevingut "dansa". Ara treballa amb ballarins "clàssics". Per a mi és qüestió de formes i de contingut, i de qüestionar el virtuosisme. La diferència entre les arts visuals i el teatre és que les primeres qüestionen sempre el virtuosisme. S'ha de qüestionar sempre per què es fa alguna cosa. En teatre el virtuosisme sempre és necessari. Els actors han de ser virtuosos; fins i tot per qüestionar-se el propi virtuosisme s'ha de ser virtuosos. O el director, que controla l'escenografia, els llums, els vestits... És un conflicte continu. Però, al mateix temps, penso que hi ha un valor en el teatre, i és per això que hi sóc tan addicte, perquè és una cosa que passa ara, en aquest instant: s'actua, i si no s'actua no existeix. Així doncs, per a mi, el centre del teatre és l'actor. Per a mi, que sóc artista, és exactament el mateix fer un quadre, una instal·lació, una obra de teatre o una pel·lícula. Tinc el meu taller per escriure l'escenificació, tinc la meua pintura, els meus dibuixos, tinc la música, etc. Sóc algú que no està mai tranquil. Potser es la meua gran frustració i la meua salvació: després de vint anys, encara sóc el gran desconegut, i això és fantàstic. S'ha de tractar de no ser "recuperat". Al cap de vint anys pots ser una eminència, un monstre sagrat. Jo no sóc res.

JOAN OLLÉ.- **T'ha passat alguna vegada que, a la sala d'assaig, davant d'un determinat resultat, has pensat: "No, això no és prou Lauwers" i t'ha calgut enrarir-ho, fer-ho més enigmàtic, menys obvi?**

JAN LAUWERS.- No, mai. Penso que faig el que vull fer, o tracto de fer el que vull fer. I de vegades ho aconseguixo, però no penso mai en "enrarir" les històries, mai. Faig el que faig i, per coincidència, funciona.

JOAN OLLÉ.- **Quina importància "dramatúrgica" dones als diners? Saps fer teatre amb pocs mitjans?**

JAN LAUWERS.- Un dia se'ns va acudir fer una pel·lícula: no teníem diners, no podíem pagar els actors... Però vam dir "Vinga, ho fem per divertir-nos". Vam llogar un

castell on vam conviure durant 35 dies 35 persones, i dos mesos més tard teníem una pel·lícula: ho vam fer. Tothom deia que allò era impossible, i després vam guanyar un premi al Festival de Venècia amb aquesta pel·lícula. És una elecció. Per a mi, el gran exemple és Lars Von Trier: és la persona que ha canviat el cinema a Dinamarca i a Europa. Ell també ha escrit un manifest. I això és el que vull: intentar trobar un camí per ser més clars, per destruir les convencions, perquè penso que l'error del teatre convencional és que vol competir amb el cinema, i això és impossible. Shakespeare va fer el seu teatre a l'època que no hi havia cinema. Hi ha tres grans moments a la història del teatre: el teatre grec, el de Shakespeare, i Hollywood. Spielberg, Scorsese... Ells fan el que Shakespeare feia abans. Però nosaltres, els directors teatrals, hem de fer altres coses. Ens hem de qüestionar per què volem fer això, per què estem en una sala fosca on la gent ens mira. No es tracta de fer l'enèsima adaptació de Shakespeare o Molière, això segur que no. Jo no dic pas que en tingui el secret, no dic que sàpiga com s'ha de fer. L'única cosa que sé és que s'ha de respectar el públic i pensar que és intel·ligent.

JOAN OLLÉ.- **Intel·ligent per comprendre què?**

JAN LAUWERS.- Per comprendre les coses difícils, perquè estic segur que de les convencionals, de les evidents, ja n'estan farts.

JOAN OLLÉ.- **Totes les coses "difícils" necessiten una transcripció en termes comprensibles; als catàlegs de pintura no figurativa, sempre hi trobem algú que tradueix en adjectius l'enigma de taques, colors, textures... Per explicar els teus espectacles, els crítics i els erudits recorren a una certa "paraula poètica" per explicar el que tu escrius a escena. Parlen, per exemple, de "la bellesa del no res". Tu defineixes *Images of affection* com una ironia sobre la felicitat. Podries ser més explícit? De què va *Images*...?**

JAN LAUWERS.- Tracta del destí. Explico la història d'un home que, en 20 minuts, perd el seu millor amic, la seva dona, la seva casa i veu com comença la guerra.

JOAN OLLÉ.- **Expliques només una història, o moltes històries superposades?**

JAN LAUWERS.- No, jo escric una història i després la "desplaço". L'art és sempre "reversible", mentre la vida és "irreversible" i linial: neixem, creixem, morim... això no es pot canviar. El que jo faig en el teatre és imaginar que això sí que es pot canviar. És una metàfora: l'art és reversible. S'ha d'acceptar que el principi no és el principi i el final no és el final, que la vida és horitzontal i l'art és vertical. I l'art és difícil i necessari.

JOAN OLLÉ.- **Difícil, d'acord; però necessari, no ho sé. A Catalunya, per exemple, si demà tanquessin tots els teatres, tothom tan content.**

JAN LAUWERS.- No és necessari per salvar la democràcia, com va dir el nostre ministre a Flandes. Va dir als artistes que, com que l'extrema dreta guanya punts, com que la democràcia està en perill, l'art ha de salvar la democràcia. Jo vaig dir a la premsa, un any després, que Needcompany havia salvat la democràcia.

JOAN OLLÉ.- **Et felicito.**

JAN LAUWERS.- Gràcies! Ells no van fer-ho. Es van enfadar molt.

JOAN OLLÉ.- Malament rai, perquè sense ells i les seves subvencions, tu no podries dur a terme el teu “art difícil”. El mercat va per una altra banda...

JAN LAUWERS.- No penso en un art difícil, però sí que penso en un art intel·ligent. Intento explicar històries senzilles, però situant el centre a un costat.

JOAN OLLÉ.- Tens raó. Sovint els teus “protagonistes” estan amagats a un raconet de l’escenari i els “figurants” ocupen el centre.

JAN LAUWERS.- Hi ha el centre i l’off-centre. Al meu teatre hi ha sempre dos, tres, quatre, cinc fonts d’energia a escena, i així el públic pot decidir quina història vol seguir. M’agrada que hi hagi gent que vingui i em digui que ha vist dos, tres espectacles diferents. Penso que és la diferència amb el teatre convencional, on se situa l’actor al centre, adreçant-se al públic. El meu centre no és necessàriament al bell mig de l’escenari. És una cosa natural per a mi: quan veig un escenari, sé com disposar les coses, el decorat el tinc fet en dos minuts. Quan veig una casa en construcció, penso: les finestres estarien millor més avall... És la meva naturalesa.

JOAN OLLÉ.- A *Morning Song*, la Carlotta Sagna construïa una fragilíssima torre de gots de vidre o cristall; a *Images of affection* la construcció es repeteix, però ara són bols de plàstic. A *Calígula*, la Grace Ellen Barker feia el mateix paper que a *Images...*, una mena de princesa/ballarina oriental asseguda al centre de l’escena. Hi ha “obsessions” o “constants” en el teu teatre?

JAN LAUWERS.- Potser sí. La princesa de *Calígula* esdevé la princesa d’*Images of affection*, i en el meu nou espectacle *No comment*, ella interpreta un solo. Ara és “la bevedora de té” i explica la seva vida. Així doncs, l’esfinx que en el primer espectacle només diu “Art, art”, ara, a *Images of affection*, comença a criticar tot el que veu, i en el tercer espectacle ens explica qui és ella.

JOAN OLLÉ.- I el pas del cristall/vidre al plàstic?

JAN LAUWERS.- No ho sé. He fet *Images of affection* per arribar a un altre públic; el meu públic no té per què tenir la meva edat, pot i ha de ser més jove. He fet servir coses del passat, amb una música més fàcil, per dir als joves: “Escolteu, el teatre no és perillós, pot ser agradable”. S’ha de buscar el conflicte i penso que ho hem aconseguit, perquè sento que el públic que tinc es cada vegada més jove, i n’estic molt content.

JOAN OLLÉ.- Pirandello va insinuar ingènuament, fa vuitanta anys, que persones i personatges poden conviure a escena. Al teu teatre hi conviuen actors i actuants. L’Inge, per exemple, la vostra mànager, que passava els subtítols en català, vestida de llarg, tenia a escena un lloc tan o més principal que els “solistes”. “Tot” és teatre?

JAN LAUWERS.- La diferència entre actuar i interpretar, en anglès es “acting” i “performing”. No sé com dir-ho en francès, jo sempre dic “acting and performing”. En aquesta escena tu “actues”, en l’altra tu “performes”. “Performar” no és actuar; és demostrar a la gent que estàs actuant, i busco sempre aquest equilibri entre les dues possibilitats d’estar en escena.

JOAN OLLÉ.- Des de l’última vegada que vau estar a Barcelona, pràcticament ha can-

viat tota la companyia, però els intèrprets actuals sembla que portin amb tu tota la vida...

JAN LAUWERS.- És molt i molt important construir un grup humà abans d’escriure un nou espectacle. És important saber per a qui escrius. Ara estic preparant una creació per Avinyó i tinc el despatx ple de polaroids, tinc els “caràcters” i els començo a donar noms. M’han d’agradar els actors que tinc. Si no, no m’interessa. Agafar una companyia i fer de director, uf! Ho he fet una o dues vegades, per provar-ho, i ho he trobat atroç. Vull treballar amb gent que trobi interessant, per això vaig treballar amb Gonzalo Cunill, que va venir a Brussel·les amb la seva motxilla, molt jove, sense diners, i va dir: “Vull treballar amb tu”. Dormia als passadissos de la Needcompany. Vaig dir-li: “D’acord, pots venir”. Estava allà perquè ho volia fer, i ara viu a Barcelona, és un gran actor, ha fet una elecció a la vida, és un tipus que no vol ser integrat pel sistema, és algú que lluita, que vol fer el que vol fer. La gent de Needcompany és gent que ha fet una elecció.

JOAN OLLÉ.- S’ha d’impostar la “modernitat” a escena? Per què la gent, als teus espectacles, va vestida més “moderna” que després, quan es canvia i va a sopar?

JAN LAUWERS.- Vols dir? És interessant això que apuntes. Abans fèiem teatre i prou, però ara m’he tornat un sentimental. Vull dir que vaig néixer catòlic, vaig refusar tot això, ara sóc ateu, però per això dic que sóc sentimental, perquè m’agraden els rituals de la religió. I això és molt perillós. Un sentimental a qui li agraden els rituals pot convertir-se en un feixista, però jo no vull ser feixista. Acceptar la bellesa de les formes del ritual és molt perillós. Però el teatre és un ritual i penso que és fantàstic canviar-se els calçotets abans d’entrar a escena, com quan fas una festa a casa, un sopar, i t’arregles una mica. Possiblement tot vingui d’aquí.

JOAN OLLÉ.- Un whisky?

JAN LAUWERS.- Ui, no! D’aquí a deu minuts tinc assaig. ■

**Aquesta conversa va tenir lloc el 15 d’octubre de 2003
i en la transcripció hi ha col·laborat Irina Núñez**